

difficult situations find that their upsetting thoughts improve when they work on other coping skills, such as identifying the main sources of stress in their lives, problem solving issues that they can control, and finding social support. For more on coping with stress, see.

CONCLUSION

In short Common sense plays an important role in the student's independence in decision-making, responsibility, the formation of their own ideas and opinions, the reaction to events in social life. The development of the inner world of each student, the development of spiritual consciousness, contributes to a full understanding of the concept of healthy thinking. Of course, the environment and the family environment are important in creating the pedagogical conditions for the development of healthy thinking in students. Reading helps students get rid of bad thoughts, misconceptions, and symbols, and prevents them from recurring in the mind. In this situation, the reader adapts to the situation, even if the negative emotions are repeated, a bad impression does not occur. Common sense serves to develop in the student a purpose in life and a firm position based on the formation of an individual and realistic attitude to social reality. The next generation with a healthy mindset can be the real future of the country, the builder of a healthy society.

REFERENCES.

1. Cutler D., and Lleras-Muney A. Education and Health. In: Anthony J. Culyer (ed.), Encyclopedia of Health Economics, Vol 1. San Diego: Elsevier; 2014. pp. 232-45.
2. Goldman D, Smith JP. "The increasing value of education to health", Soc Sci Med 2011;72:1728-37.
3. Ismatullayeva G.E. "Sog'lom tafakkur tushunchasi haqida" / 2020. — № 15 (305). — C. 449-451. — URL: <https://moluch.ru/archive/305/68391/> (21.04.2022).
4. Karasik, VI. (2004). Language circle: Personality, concepts, discourse. Moscow: Gnosis.

SHARQ MUTAFAKKIRLARINING ILMIY ASARLARI NEGIZIDA O'QUVCHINING FIKRLASH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Xolmuratova Nilufar

Jizzax davlat pedagogika instituti magistranti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada o'quvchilarda fikrlash qobiliyatini rivojlantirish malakalarini, mustaqil ravishda muammolarni hal qila bilish ko'nikmasini shakllantirishda sharq olimlarining ilmiy nazariyasiga asoslangan pedagogik yondoshuvning samaradorligi haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar. *O'quvchi, fikrlash, o'qitish, qobiliyat.*

Kundalik turmush tarzida tasodifan uchraydigan jumboqlarini, tabiatdagi muammolarni o'rganish, ularga tegishli javob topish istagi, yana ham to'g'rirog'i, farovon hayotga erishish muammosi, insonning o'zini va olamni bilishga bo'lgan qiziqishi asrlar mobaynida fikrlashga, o'z fikrlarini mantiqiy asoslashga da'vat qilib keladi. Qadimdan sharq allomalari asarlarida bu muammoga alohida to'xtalib o'tilganligi bejiz emas. Zero, mustaqil, ongli faoliyat yuritadigan insongina o'z xalqi, Vatani, ota-onasi oldidagi burchini uddalay oladi va har qanaqa yot ta'sirlarga berilib ketmaydi. Inson degan ulug' nomga munosib ish ko'radi. Sharq olimlari bu muammoni o'zlari yashab o'tgan davr ijtimoiy muhitidan kelib chiqqan holda yechishga harakat qilganlar.[1]

Yaqin va O'rta Sharqdagi ilg'or pedagogik ta'limotning asoschisi Abu Nasr Forobiy o'z asarlarida fikrlash qobiliyatining rivoji haqida to'xtalib o'tgan. U bilim o'zlashtirish jarayoni haqida shunday deydi: "Inson bilimlarni aql va sezish organlari orqali qo'lga kiritadi ... seziluvchi obrazlar his etish orqali, aqliy obrazlar esa seziluvchi obrazlar orqali bilinadi...". Bundan tashqari Forobiy asarlarida didaktika masalalari, ta'limning nazariy muammolari,

bilimlarni egallash va fikrlashning falsafiy, fiziologik va psixologik asoslari haqida ham to'xtalib o'tilgan. U obyekt va subyektning o'zaro aloqasi, shaxsda kechuvchi murakkab fiziologik-psixik jarayonlar va shaxsning boy ma'naviy olamiga katta e'tibor qaratadi. Jumladan, olimning fikricha, inson ma'naviyatining oliy pog'onasi ruh, aql va tafakkur bo'lib, ular insonning bilish faoliyatiga xos bo'lgan o'ziga xos shakllarda namoyon bo'ladi. Forobiy insonni mavjudotning eng buyuk va yetuk mahsuli deb ataydi. U o'zining ongi, aqli, sezish organlari orqali olamni har tomonlama o'rganish qobiliyatiga egadir. Inson aqli yordamida butun mavjudotning mohiyatini tushunadi. "Aql, - deydi u, - jismlarni bunday xislatlardan xoli holda tekshirganda u faqat jismlarning mohiyati nimadan iborat ekanligini va sezgilardan nimalar mavhumlashtirganini aniqlashga qaratilgan bo'ladi. Jismni u bilan bog'liq bo'lgan belgilardan ajratib oluvchi aql faoliyati shu jismning faqat mohiyatini tekshirish uchun amalga oshiriladi". Forobiyning fikricha, insonning tanasi, miyasi, sezgi organlari tug'ilishda mavjud, lekin aqliy bilimi, ma'naviyati, ruhi, intellektual va axloqiy xislatlari, mohiyati xususida shunday deb yozadi: "Nafaqat o'qish, balki o'qiganini xarakteri, urf-odatlar, ma'lumoti tashqi muhit, boshqalar bilan muloqotda vujudga keladi. Insonning aqli, fikri ruhiy yuksalishning eng yetuk mahsuli bo'ladi" deydi.[2-5]

Buyuk Sharq mutafakkiri Abu Ali ibn Sino nafaqat tibbiyot olamidagi kashfiyotlari bilan, balki ta'lim va tarbiya sohasidagi asarlari bilan ham milliy pedagogika tarixida muhim o'rin tutadi. U "Tadbiri manozil" ("Bolani maktabda o'qitish va tarbiyalash") asarida o'quvchilarning fikrlash faoliyatini yaxshilash, bilim berish jarayonining samaradorligini oshirishda o'quvchilarni birga o'qitish zarurligiga diqqat qaratadi. Bunda o'quvchi zerikmaydi, fanni egallashga qiziqish yuzaga keladi, bir-biridan qolmaslik uchun harakat, musobaqalashish istagi rivojlanadi. Shu asosda o'quvchilar o'qigan kitoblari, fikr-mulohazalari, kattalardan eshitgan fikrlari bilan o'rtoqlashadilar va ana shu jarayonda ularning fikrlash darajasi shakllana boradi. Ibn Sino suhbatdoshiga hurmat bilan yondashish haqida to'xtalib, shunday deydi: "Sening fikring (bolaning) yuragiga yetib borib, unga o'ylab, fikr yuritib ko'rishga imkon bersin. Agarda sening suhbatdoshing yoki do'sting sening so'zlaringga va nasihatlariga e'tibor bermayotganini sezsang, suhbatni boshqa vaqtga ko'chir". Ibn Sino insonning fikrlash qobiliyatiga, xayol-xotirasi va iroda sifatlariga yuqori baho beradi. Tafakkurning kuchi shundaki, uning yordamida voqea va hodisalarni bir-biriga chog'ishtirib, abstraksiyalash bilan haqiqatni yolg'ondan ajratish mumkin, xotira yordamida esa idrok qilingan narsa va hodisalar kishi ongida mustahkam saqlanib qoladi va idrok qilingan bir obyektini ikkinchisidan ajratishga yordam beradi. Xayol kishi ongida obyektiv voqelikning aks ettirilishidir, degan fikrlarni bayon qiladi.[3]

Buyuk qomusiy olim, faylasuf va pedagog Abu Rayhon Beruniy ham bilimlarning hosil bo'lishida aql, fikr, sezgilarining o'rni haqida so'z yuritarkan, shunday deb yozadi: "Faqat sezgi orqali, sezgi organlari yordamida o'zlashtirilgan bilimlar xatolarga olib kelishi mumkin. Agar inson sezgilardan fikrlash va xulosa chiqarish yordamida foydalansa, ana shu sezgilar yordamida idrok qilinadigan narsalarni o'rganishda juda katta yutuqlarga erishmog'i mumkin... Istaklarga mehnat tufayli erishiladi". Olimning fikricha, faqat eshitilgan, ko'rilgan yoki umuman sezgi organlari orqali qabul qilingan ma'lumotlar shundayligicha idrok qilinmasdan, balki aql chig'irig'idan o'tkazilsa va tegishli xulosalar chiqarilsa, ana shu bilimgina haqiqiy va mustahkam bo'ladi. Beruniyning ilmiy merosida tabiatni o'rganish va bilishning ilmiy metodiga ham katta o'rin ajratilgan. Beruniy ilmiy metodining xarakterli xususiyatlari obyektivlik va oqilona yondashuv, kuzatish, tajribalar, og'zaki va yozma yodgorliklarni o'rganish, dalillarga tanqidiy yondashuv, ularni aqliy xulosalar shaklida mantiqiy umumlashtirish va haqiqatni aniqlash maqsadida qiyoslashdan iboratdir. Buyuk olim ta'limning izchil, ko'rgazmali, maqsadga qaratilgan bo'lishi va muayyan tizim bo'yicha olib borilishi zarurligini, ko'rgazmalilik ta'limni ancha qulay, aniq va qiziqarli qilishi va tafakkurni rivojlantirishini alohida ta'kidlaydi.

G'azal mulkning sultoni, ma'rifatparvar davlat arbobi Alisher Navoiy asarlarida ham insonning o'z fikri, dunyoqarashiga ega bo'lishi, bilim olishi va olgan bilimlarini hayotda qo'llay bilishda inson tafakkurining o'rni katta ekanligiga alohida ahamiyat beriladi. Shoir "Mahbub-ul-

qulub” asarida bilim olib mustaqil mushohada yurita olmaydigan insonni “ustiga kitob ortilgan eshak”ka qiyoslaydi va “nodon” deb ataydi.

Ma’rifatparvar olim Abdulla Avloniy o’zining “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida badan tarbiyasi bilan bir qatorda fikr tarbiyasiga ham alohida ahamiyat beradi. Uning ta’kidlashicha, fikr tarbiyasi “muallimning yordamiga so’ng darajada muhtojdir” va inson hayotida muhim ahamiyatga ega.[4]

Demak buyuk mutaffakkir allomalarimizning ilmiy asarlaridan foydalanib yoshlarga ta’lim-tarbiya berishimizda, mustaqil fikrlash, avvalambor, yangi savol, yangi muammoni ko’ra bilish va qo’ya bilish, so’ngra uni o’z kuchi bilan hal qilish kabi qobiliyatlarni shakillantirishda unimli foydalansak maqsadga muvofiq bo’lar ekan. Boshqacha qilib aytganda, o’quvchilar ajdodlar ilmiy merosilardan hulosa chiqarib maksimal faollik, ijodkorlik, mustaqil hukm chiqarish va tashabbuskorlik kabi qobiliyatlarni o’zlashtirishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. Azizxo’jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – T.: TDPU. 2003-yil. 174 b. 92-bet.
2. Akbarzoda G. Ta’limi soniy. –Toshkent: A.Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993. – 21 bet.
3. Zunnunov A. Pedagogika tarixi. Oliy o’quv yurti uchun darslik. – Toshkent: Sharq, 2000.
4. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – T., “O’qituvchi” nashriyoti, 1992-y. 160 b. 23-bet.
5. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. – T.: A.Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993-y. – 224 b. 185-bet.

ИННОВАЦИОН ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ ОМИЛИ СИФАТИДА

Янгибаев Камол Норбоевич

*Қашиқадарё вилояти касбий таълимни ривожлантириш ва мувофиқлаштириш ҳудудий
бошқармаси бошлиғи*

Аннотация: Мақолада таълим-тарбия жараёнида педагогик инновацияларни кенг қўламда қўллаш жаҳон тараққиётининг глобал тенденцияси ҳисобланиши, бугунги кунда педагогик инновациялар қўламининг ортиб бориши, мамлакатда модернизация жараёни тез суръатлар билан ривожланаётган айни даврда таълим соҳасига янгиликларни тизимли равишда қўлланилаётганлиги масалалари атрофлича талқин қилинган.

Калит сўзлар: инновациялар, таълим тараққиёт, ўзгаришлар, янгиликлар, сифат, натижа, шаклланиш.

Замонавий жамият ўзининг тез ва чуқур ўзгарувчан тавсифига эга бўлиб, бундай ўзгаришлар жамоатчилик тузилмалари, жумладан, мустақил давлатлар, шахс ва жамият ўртасидаги муносабатлар, демографик сиёсат, урбанизация жараёнларида кўзга яққол ташланмоқда. Таълим ҳам глобал умумҳамжамят тузилмасининг алоҳида таркибий қисми сифатида жамиятда бўлаётган барча ўзгаришларни ҳисобга олиши, ана шу асосда ўз тузилиши ва фаолият мазмунини ўзгартириши зарур. Бугунги кунда таълимнинг жамият ривожланиш суръатларидан ортда қолаётганлиги, таълим жараёнида қўлланилаётган технологияларнинг замонавий талабларга тўлиқ жавоб бермаслиги ҳақидаги масала дунё ҳамжамяти томонидан тез-тез эътироф этилмоқда. Чунки таълим ҳам ижтимоийлаштириш вазифасини бажарувчи сифатида жамиятдаги ўзгаришлар ортидан бориши ҳамда унинг ривожланишига ўз таъсирини ўтказиши керак. Бироқ жамият ривожланиши ва таълим тизими ўртасидаги муносабат мураккаб кўринишга эга бўлиб, юқори даражадаги жўшқинлик билан фарқланади. Таълим барча фаол ва суст